

Turinys

Pratarmė	7
Viljamas Šekspyras	9
Lordas Baironas	17
Onorė de Balzakas	22
Edgaras Alanas Po	27
Čarlzas Dikensas	35
Seserys Brontės	43
Šarlotė Brontė	43
Emilė Brontė	43
Anė Brontė	44
Henris Deividas Toro	50
Voltas Vitmenas	56
Levas Tolstojus	63
Emilė Dikinson	70
Luisas Kerolis	76
Luiza Mei Olkot	83
Markas Tvenas	89
Oskaras Vaildas	96
Artūras Konanas Doilis	103
V. B. Jeitsas	110
H. Dž. Velsas	116
Gertrūda Stain	124
Džekas Londonas	130
Virdžinija Vulf	136
Džeimsas Džoisas	142
Francas Kafka	148
T. S. Eliotas	154
Agata Kristi	161

Dž. R. R. Tolkinas	167
F. Skotas Ficdžeraldas	174
Viljamas Folkneris	181
Ernestas Hemingvėjus	189
Ain Rand	196
Žanas Polis Sartras	203
Ričardas Raitas	209
Viljamas Barouzas	214
Karson Makalers	221
Dž. D. Selindžeris	227
Džekas Keruakas	234
Kurtas Vonegutas	241
Toni Morison	247
Silvija Plat	253
Tomas Pinčonas	259
Priedai	264

PRATARMĖ

Ar man taip tik atrodo, ar iš didžiųjų rašytojų tikimasi ramių, orių, neįdomių gyvenimų? Aišku, kai kurie taip ir prastumia savo dienas – čia taikau *tau*, Džeine Osten, – bet šioje knygoje jų nerasite. Dauguma literatūros pasaulio legendų gyvena veikiau kaip patrakusios Holivudo žvaigždės nei drovios atsiskyrėlės knygų žiurkės. Tai narkomanai ir šlapimo gėrėjai, mergiškai ir nevykę kino aktoriai, kurių rankose pustųštį džino butelį išvysi dažniau nei plunksną.

Už šitą nesusipratimą turėtume dėkoti savo mokytojams. Jie taip sunkiai vargo, bandydami mus priversti graužti „Ulisą“, kad pamiršo papasakoti apie neįprastą Džeimso Džoiso seksualinį gyvenimą – kuris, geriau pagalvojus, būtų tik padėjęs įveikti (ar bent suprasti) „Ulisą“. O jei būtume žinoję, kad Ain Rand dievino aštuntojo dešimtmečio TV serialą „Čarlio angelai“, galbūt būtume susigundę perskaityti visus 1100 jos „Maištingo Atlanto“ puslapių. Na, tiek to, gal ir nebūtume.

Bet jūs mane supratote. Didieji rašytojai apatinius maunasi kišdami paeiliui kairę ir dešinę koją, kaip ir visi žmonės (tik Hemingvėjaus atveju tie apatiniai – moteriški). Jie panikuoja, vaidijasi, gauna velnių nuo spaudos ir buriasi į paslaptingas sektas, kaip ir visos įžymybės. Mano knygos tikslas – supažindinti jus su ydomis, keistenybėmis ir žmogiškomis silpnybėmis, kurių galbūt neteko išgirsti, kai pirmąkart susidūrėte su šiais literatūros milžiniais; tikiuosi, suintriguosiu jus (iš naujo) perskaityti ir jų kūrinius. Galimas daiktas, sužinosite keletą naudingų faktų ir jais galėsite papildyti savo varganą semestro darbą arba

kokteilių vakarėlyje užčiaupti išsišokėlį, kuris kažkoku būdu rado laiko perskaityti visus iki vieno Folknerio romanus – ir dar prancūziškai. O vienas laiku ištartas „Ar žinojote?“, įkvėptas šioje knygoje surinktų sensacijų, galbūt taps tuo užmušančiu klausimu, kuris padės atsikratyti įkyrių pašnekovų būrio.

Šiek tiek apie turinį. Tokia knyga kaip ši neišvengiamai bus subjektyvi, bet aš ir neketinu pateikti išsamios didžiųjų pasaulio rašytojų apžvalgos. Vargais negalais atsisakiau įtraukti tokį spalvingą personažą kaip Trumenas Kapotė. Tačiau teks palaukti kitos progos, kad galėtume aptarti kerintį jo pasirodymą Neilo Saimono komedijoje „Lavonas desertui“. Dar viena rankraščio braukymo auka – Normanas Meileris. Jo neįtikėtina 1969-aisiais surengta kampanija siekiant tapti Niujorko meru verta atskiro tomo. Stengiausi kaip įmanydamas sąrašą sutraukti ir šioje knygoje papasakoti vien apie pačius garsiausius, ryškiausius ir įdomiausius rašytojus. Ko gero, jūsų literatūros mokytoja kai kuriuos dalykus tikėjosi išlaikyti paslapyje, tačiau, cituojant Šekspyrą, „tiesa paviršiuon teiškyla“.

„JEI DURIA TE MUMS, ARGI MES NEKRAUJUOJAM?“ –
Šeilokas iš Viljamo Šekspyro komedijos „Venecijos pirklys“

VILJAMAS ŠEKSPYRAS

1564 m. balandžio 23 d.–1616 m. balandžio 23 d.

Tautybė: anglas

Zodiako ženklas: Taurus

Svarbiausi kūriniai: „Venecijos pirklys“ (1596), „Romeo ir Džuljeta“ (1599), „Hamletas“ (1602)

Amžininkai ir varžovai: Kristoferis Marlou, Benas Džonsonas

Rašymo stilius: labai poetiškas, prisodrintas gašlių ir šmaikščių kalambūrų

Išmintingi žodžiai: „Likimas audžiamas iš siūlų įvairių, vertingų ir prastų sykiu.“

Balandžio 23-ioji literatūros istorijoje yra viena džiugiausių – ir liūdniausių – dienų. Tą dieną 1564 metais gimė (jei tikėsime visai pagrįstu spėjimu, kad gimdymas įvyko trimis dienomis anksčiau nei krikštytos) Viljamas Šekspyras, ir tą pačią dieną, praėjus penkiasdešimt dvejiems metams, jis mirė. 1616 metų balandžio 23 dieną mirė ir Migelis de Servantesas, bet tikriausiai ir pats „Don Kichoto“ autorius maloningai leistųsi užgožiamas to, kuris laikomas iškiliausiu visų laikų rašytoju.

Šekspyras gimė ne pačioje prakilniausioje šeimoje. Jo tėvas Džonas buvo klestintis pirštininkas, retkarčiais susipykstantis su įstatymais. Sykį jis gavo baudą už tai, kad priešais savo namą suvertė mėšlo krūvą, o kitą kartą pakliuvo į teismą, nes juodojoje rinkoje prekiavo vilna. Vyresniajam Šekspyrui, kadaise gerbiamam miesto tarybos nariui, teko stebėti, kaip pama-

žu smunka jo socialinis statusas, kol galiausiai Herbų kolegija atmetė jo paraišką giminės herbui gauti. Vėliau Viljamas Šekspyras atsigriebs už tai, kas nesisekė gimdytojams, ir pasirinks moto *Non sanz droit* („Ne be teisių“) – iš to galime spręsti, jog jis dar ilgai neatleido tėvo skriaudikams.

Mažai išlikę žinių apie ankstyvąjį Bardo gyvenimą. Būdamas aštuoniolikos jis vedė dvidešimt šešerių metų Aną Hatavėj – jūdviejų tuoktuvių dieną ši buvo bent trečią mėnesį nėščia. 1585 metais Šekspyrų šeimą papildė dvynukai. Maždaug tuo laiku Šekspyras, kaip sakoma, dingsta iš akiračio. Jo veiklą kitus septynerius metus gaubia spėlionės. Kalbama, kad jis dirbęs raštininku, sodininku, vežiku, jūreiviu, spaustuvinininku, o gal palūkininku. Vienas itin lakios vaizduotės tyrinėtojas tvirtina, kad Bardas keletą metų vilkėjo pranciškonų vienuolio abitą. Ko gero, tikrosios istorijos nesužinosime niekada.

Į istorinius šaltinius Šekspyras sugrįžta 1592 metais, kai kažkoks dramaturgas spaudoje išvadina jį „išsišokėle varna, pagražinta mūsų plunksnomis“. Pastabos kandumas liudija, jog jaunas Vilis Londone jau buvo šio to pasiekęs. Nors ankstyvosios jo pjesės šiandien gali atrodyti primityvokos, anuomet jos sulaukė nepaprastos sėkmės. Pajamos iš nešvankių komedijų („Klaidų komedija“) ir kraują stingdančių tragedijų („Titas Andronikas“) Šekspyrui leido gyventi provincijos džentelmeno gyvenimą, o to jis visada ir siekė. Šekspyras spekuliuojo nekilmuoju turtu, skolino pinigų už palūkanas ir tampėsi po teismus, kad juos susigrąžintų, o galų gale įsigijo „Globe“ teatro akcijų ir tapo turtingu žmogumi. Jis nebaudžiamas apgaudinėjo žmoną, rodė vidurinę pirštą mokesčių rinkėjams ir apskritai elgėsi kaip žmogus, kuriam negalioja nei įstatymai, nei miesčioniška moralė. Ar dar kyla klausimų, už ką mes taip mylime šį vyruką?

1613 metais Šekspyras persikėlė gyventi į savo dvarą Stretforde, ir nuo tada jo literatūrinė karjera klostėsi kuo puikiau.

Žinoma, retsykiais atsiranda abejojančių, ar tokios kuklios kilmės ir niekinio išsilavinimo žmogus galėjo parašyti šitokias genialias pjeses, bet abejoti sau leidžia tik tokie bepročiai kaip Samjuelis Teiloras Kolridžas, Henris Džeimsas, Čarlzas Dikensas, Džeimsas Džoisas ir seras Džonas Gilgudas. Kai kurie net išdrįsta tvirtinti, jog Šekspyro pjeses parašė karalienė Elžbiete I, nors lieka neaišku, kaip ji sugebėjo rašyti po savo mirties 1603 metais. Tikrasis Šekspyras išgyveno iki 1616-ųjų, tuomet apsirgo – galimas daiktas, nuo pergėrimo – ir mirė sulaukęs vėlyvo (anuomet) penkiasdešimt dvejų metų amžiaus.

KAS ČIA PER PAVARDĖ?

Kiekvienas, kada nors mokėsis anglų kalbos, pasakytų: jos rašyba yra siaubingai nenuosekli. O Šekspyro laikais buvo dar chaotiškesnė. Taigi egzistuoja bent 83 vienodai teisingi Šekspyro pavardės rašymo būdai. Iš egzotiškesnių galima paminėti *Shagspere* ir *Shaxberd*. Netgi pats Bardas pasirašinėjo įvairiai. Yra išlikę bent šeši skirtingi jo parašai, pakraigalioji vis padriksne rašysena: *Shackper* (1612 m. raštiškame liudijime), *Shakspear* (1612 m. sutartyje), *Shakspea* (1612 m. įkaitiniame rašte), *Shackspere* (pirmame 1616 m. testamentu puslapyje), *Shakspere* (antrame to paties dokumento puslapyje) ir galiausiai *Shakspeare* (trečiame, atspėjote, paskutiniosios valios ir testamentu puslapyje). Ką gi, kuo toliau, tuo panašiau.

KAD TAVE KUR ELNIAS!

Ar tik numylėtasis Anglijos poetas ir dramaturgas nebuvo bjaurus vagišius? Populiari legenda byloja, kad apie 1580 metus tuomet dar jaunas Šekspyras buvo pričiuptas bemedžiojantis elnią galingo magistrato sero Tomo Liusio žemėse. Netrukus po Šekspyro mirties Glosteršyro dvasininkas Ričardas Deivisas paskelbė, kad dramaturgui jaunystėje „neretai tekdavo nelaimė

pavogti elnią ar triušį“, ir kad Liusis „dažnai liepdavo jį nuplakti ar netgi įkalinti, ir galiausiai – jo paties naudai – privertė sprukti kuo toliau iš gimtųjų kraštų“. Kad ir kokia buvo priežastis, Šekspyras iš tiesų maždaug tais metais paspruko iš Stretfordo į Londoną. Galimas daiktas, jis netgi jautė šiokią tokią tūžmas-tį savo kankintojui. Sakoma, kad Justicijaus Šelou personažas „Vindzoro šmaikštuolėse“ ir „Henriko VI“ antroje dalyje tėra menkai užmaskuota Liusio karikatūra.

ŠE JUMS MOKESČIAI!

1597 metais Šekspyras, anų laikų supratimu, jau klestėjo. Ir, ko gero, buvo atradęs tradicinę turtuolių strategiją, padedančią išsaugoti turimus turtus: mokesčių nusukinėjimą. Bardo pavardė figūruoja tų metų Karališkojo metraštininko mokesčių vengėjų sąrašė. Praėjus trejiems metams skola, regis, taip ir liko nesumokėta. 1600 metų mokesčių dokumentuose nurodyta, kad „13 s. 4 š. sąskaita vis dar nepadengta“, – omeny turimas dramaturgo įsiskolinimas Vinčesterio vyskupui, kurio jurisdikcijai priklausė ir liūdnei pagarsėjęs Londono skolininkų kalėjimas. Vėlesni dokumentai liudija, kad Šekspyrui – ar kažkam kitam, veikusiam jo vardu – galų gale teko išversti kišenės.

TIKRASIS ŠEILOKAS

Pats Šekspyras nemėgo gražinti skolų, užtat visada reikalau-davo, kad susimokėtų kiti. Bardas garsėjo kaip lupikautojas, skurstantiems draugams skolindavęs pinigų „už tam tikrą kai-ną“. „Jei turi reikalų su ponu Šekspyru, – kartą pastebėjo būsi-masis Bardo uošvis, – saugok piniginę.“ Visiems buvo žinoma, kad Šekspyras nesibrangina paduoti skolininkų į teismą ir išsimušti nesumokėtų skolų, net pačių menkiausių. Dar baisiau – šykštumu jis prilygo Skrudžui. Jis niekada nėra davęs nė penso Stretfordo varguoliams, o badmečiu slėpė grūdus ir salyklą. Ty-

rinėtojai tebesiginčija, ar Šekspyro testamente įrašytas nurody-mas našlei palikti „antrą pagal gerumą lovą“ yra meilės išraiška, ar paskutinis merdinčio šykštuolio pasispardymas.

BŪTA SŪNAUS?

Daugelyje Šekspyro pjesių reikšmingi vaidmenys tenka pavai-nikiams sūnums, tad nieko nuostabaus, kad ir jis pats, galimas daiktas, paleido į pasaulį pavainikį. Dramaturgas didumą laiko leido Londone, palikęs žmoną Aną Hatavėj Stretforde auginti vaikų. Grįždamas namo jis visada užsukdavo į Oksfordą, kur apsistodavo smuklėje, priklausančioje Džonui Davenantui, turtingam vyno pirkliui. Davenantas turėjo dailią žmonelę Džeinę, ir sklido gandai, kad Bilis Šekas ir ji dviese dirbdindavo „dvinugarį žvėrį“. Džeinės sūnus, vardu – hm – Viljamas Dave-nantas, pasaulį išvydo 1606-ųjų vasarį. Šekspyras tapo vaiko krikstatėviu. Augdamas berniukas įgijo keletą neįtikėtinų pa-našumų su savo spėjamu tėvu. Vilis Davenantas tapo gerbiamu dramaturgu, teatro vadovu ir poetu, o 1637-aisiais buvo paskir-tas Anglijos karališkojo dvaro poetu. 1667 metais jis netgi per-rašė pjesę „Audra“, bendradarbiaudamas su Džonu Draidenu. Samjuelis Batleris apie Davenantą kartą pasakė, jog „jis rašė vedamas tos pačios dvasios kaip Šekspyras ir noriai vadinosi jo sūnumi“. Tais laikais DNR testų dar nebuvo, tad tiesa lieka kažkur anapus.

APŽAIDĖ

Sykį gašlūnas Šekspyras sukliudė savo bičiuliui aktoriui Ričar-dui Berbidžui romantišką pasimatymą su mergina, gyvenančia šalia teatro. Bardas nugirdo, kaip juodu derina slaptą susitikimą. „Prisistatyk Ričardu III“, – nurodė ji aktoriui. Šekspyras greitai sumetė planą: nuskubėjo į moters namus, prie durų pasakė su-tartą slaptažodį ir buvo įsileistas į buduarą energingai pasidul-